

Tribunals temporals, documents permanents

Trudy Huskamp Peterson

Sobre l'informe

Aquest article es basa en un informe que fou realitzat l'any 2006. Examina i fa recomanacions per a la conservació permanent dels documents d'arxiu dels tribunals penals internacionals per als crims de Iugoslàvia i Rwanda, el Tribunal Especial per a Sierra Leone, els Panells Especials i la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental i els tribunals i els fiscals internacionalitzats i de Kosovo.

Les idees bàsiques que s'hi exposen són:

- Les Nacions Unides han de crear uns arxius judicials internacionals únics per tal de custodiar-hi els documents amb un valor permanent i en qualsevol suport físic que han reunit els tribunals temporals, és a dir, el TPII, el TPIR, el TESL i les còpies de l'ONU dels Panells Especials i la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental.
- Els documents dels tribunals disponibles per al públic s'han de copiar i les còpies s'han de donar a institucions dels països afectats o bé a les institucions regionals que designin aquests països. Cal elaborar descripcions dels documents completes i disponibles per a tothom.
- En cas que els objectes de prova que conservi el tribunal no es tornin a la família corresponent, els arxius judicials internacionals els han de conservar i cedir a institucions per tal de facilitar l'organització d'exposicions educatives.
- Alguns documents dels tribunals tenen un valor permanent, però d'altres, sobretot els administratius, es poden destruir. En cas que es vulguin destruir determinats documents, abans cal emetre un avís públic proposant-ne la destrucció per tal que el públic pugui donar el seu parer.

Trudy Huskamp Peterson és una arxivera certificada, a més de l'ex-presidenta de la Societat d'Arxivers Americans i la Conferència Interna-

cional de la Taula Rodona sobre Arxius. Va ser arxivera en funcions dels Estats Units del 1993 al 1995 i la directora executiva fundadora dels Open Society Archives, a més de dirigir el programa de documents i arxius de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats. Darrerament ha publicat un llibre sobre els documents de les comissions de la veritat. Amb l'ajut d'una beca de l'Institut per a la Pau dels Estats Units va elaborar una versió més extensa d'aquest informe.

Introducció

A l'ombra d'uns arbres demacrats, un home introduïa pistoles en bosses per a cadàvers i les tancava amb cremallera. Cada arma decomissada pel fiscal de la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental es va etiquetar, i cada etiqueta es va enregistrar en una base de dades. Aixecant la vista de la bossa, l'home va dir: «La gent es preocupa per aquestes armes, però...»; va afegir, assenyalant amb el cap una sala que hi havia a l'altra banda del pati, «el més perillós és el que hi ha allà». «Allà» era la sala on s'emmagatzemaven les proves recollides pel personal de la fiscalia: declaracions, fotografies, gravacions d'àudio d'entrevistes amb testimonis i col·leccions de documents. Documents molt perillosos.

Uns mesos més tard, a milers de quilòmetres de distància, el Muhinda John tornava cap a casa per un carrer de Kabunga (Rwanda). De cop, algú el va colpejar amb una barra de metall, i el cop fou mortal. Al funeral, els assistents es van assabentar que «la gent que passava cridava d'alegria» mentre l'assassinaven. El Muhinda era conegut perquè havia testificat obertament davant del Tribunal Criminal Internacional per a Rwanda, i tothom creu que aquest fou el motiu del seu assassinat. Avui dia, els documents del seu testimoni –que es troben en mans del tribunal– parlen per ell. Més documents perillosos.

Aquest informe té per objectiu examinar els documents creats per cinc tribunals penals internacionals temporals: els tribunals penals internacionals per a Iugoslàvia i Rwanda (TPII i TPIR), el Tribunal Especial per a Sierra Leone (TESL) i els tribunals «híbrids» de Kosovo i Timor Oriental. El fet que per descriure aquests organismes es faci servir la paraula «tribunal» pot dur a confusió. És cert que aquestes institucions inclouen un tribunal tradicional que celebra vistes i jutja casos, i fins i tot poden incloure un tribunal d'apel·lació, però la seva organització va molt més enllà. Els tribunals penals internacionals temporals també inclouen una fiscalia en la qual treballen, entre d'altres, diversos investigadors, i a vegades fins i tot la fiscalia té una oficina en el lloc on es van produir els fets que es jutgen. A més, els tribunals poden tenir associades oficines d'advocats d'ofici, i també hi ha la possibilitat que el secretari judicial, a més de dur a terme les tasques necessàries per al funcionament del tribunal, dirigeixi un centre de detenció o un centre per a víctimes.

Finalment, la majoria de tribunals tenen extensions que s'encarreguen de les relacions externes, algunes de les quals duen a terme operacions d'emissió molt sofisticades; aquestes extensions poden estar situades o bé en la ciutat seu del tribunal o bé en el lloc on es van produir els esdeveniments que jutja. Fent una analogia amb el sistema judicial nord-americà, podríem dir que un tribunal penal internacional inclou un tribunal del districte federal, un tribunal suprem, una divisió criminal del Departament de Justícia, un FBI, un servei federal de protecció de testimonis, una oficina de presons i, a vegades, fins i tot una oficina d'advocats d'ofici.

Els tribunals temporals fan servir una barreja força peculiar d'enfocaments corresponents al dret consuetudinari i el dret civil. Aquests enfocaments difereixen tant l'un de l'altre com ambdós de les lleis dels estats-nació. Per exemple, fins l'any 2004 el Tribunal de Kosovo es regia pel procés general del dret civil pel qual el fiscal ha de presentar tots els documents del cas al tribunal per tal que aquest darrer els inclogui en els seus registres; en canvi, en el cas dels Panells Especials per a Timor Oriental la Fiscalia no va presentar tants documents, de manera que el registre d'aquest tribunal és relativament petit. És a dir, la naturalesa dels documents del tribunal i els documents del fiscal varia segons les normes del procediment i la pràctica que s'adopta en la jurisdicció del cas.

Una característica destacable dels tribunals temporals és la freqüència amb què duen a terme els seus procediments fora de la vista del públic, ja siguin mocions, vistes tancades o d'altres, la qual cosa genera un volum considerable de documents restringits. Per exemple, el TPII estima que el 30% dels documents de la seva base de dades estan restringits, d'una manera o altra. En canvi, per als documents de la majoria de procediments dels tribunals dels estats-nació hi ha molts menys problemes d'accés, llevat de casos molt concrets, com per exemple casos de delictes sexuals o casos en què hi hagi implicats menors. Si, als problemes d'accés als procediments dels tribunals, hi afegim les qüestions de seguretat relatives als documents de la fiscalia, no cal pensar gaire per arribar a la conclusió que els futurs arxius dels tribunals internacionals hauran d'afrontar problemes d'accés importants.

Aquest informe intenta fornir un marc conceptual i fer recomanacions per decidir quins són els documents que els tribunals han de conservar quan aquests òrgans temporals donin per acabada la seva activitat. En tots els casos, aquest moment és ben a prop: els Panells Especials de Timor Oriental i la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental van desaparèixer el mes de maig del 2005; les negociacions sobre l'estatus de Kosovo segueixen el seu curs a l'hivern del 2006¹; el Tribunal de Sierra Leone desapareixerà a mitjan 2007² i, en darrer lloc, el TPII i el TPIR finalitzaran les seves activitats l'any 2010. Tot i que cadascun d'aquests òrgans és força peculiar i podríem avaluar-ne els documents per separat, cal entendre els tribunals temporals com a part d'un context històric

més ampli en el qual, d'una banda, es desenvolupa el dret penal internacional i, de l'altra, les Nacions Unides agafen un nou paper com a actor de la justícia internacional. Examinar simultàniament els documents d'arxiu de tots aquests tribunals permet identificar les semblances en el seu context i el seu contingut i, al mateix temps, determinar les qüestions que hauran d'afrontar els arxivers que s'encarreguin de custodiar-los.

Les Nacions Unides han d'assumir la seva responsabilitat i crear i administrar uns arxius judicials internacionals on es conservin els documents de valor permanent dels tribunals temporals. Cal desar els documents originals –incloses les gravacions d'àudio i vídeo, les bases de dades electròniques, els documents en paper i els objectes– en uns arxius judicials internacionals dirigits per la Secció de Gestió de Documents i Arxius de les Nacions Unides; cal fer còpies dels documents dels tribunals disponibles per al públic i lliurar-les a les institucions dels països afectats o bé a institucions regionals designades per aquests països, i, en darrer lloc, en cas que no es retornin a cap família, cal que els objectes i artefactes que hagi conservat el tribunal estiguin disponibles per a les institucions que vulguin exposar-los amb fins educatius.

Els documents es conserven per fer-los servir, per la qual cosa és vital triar bé quins documents es volen conservar i on es conservaran. El repte principal és planificar el programa d'arxivament permanent dels documents, preservar-los i posar-los a l'abast dels usuaris per tal de facilitar la investigació sobre la història dels tribunals i els tràgics esdeveniments que hauran jutjat.

Els tribunals i els seus documents

Els tribunals i jutjats penals internacionals són un tipus d'institució específic que va aparèixer per primer cop als anys 90. A l'inici de la dècada, no hi havia cap tribunal penal internacional; en canvi, avui hi ha tres organismes que jutgen casos de dret penal internacional: el Tribunal Penal Internacional (creat l'any 1998), el Tribunal Penal Internacional per a l'Antiga Iugoslàvia (1993) i el Tribunal Penal Internacional per a Rwanda (1995). A part d'aquests tribunals, també hi ha hagut o hi ha tribunals penals «internacionalitzats» o «híbrids» –és a dir, amb empleats tant nacionals com internacionals– a Kosovo (Tribunal dels Crims de Guerra i Ètnics de Kosovo, 2000), Sierra Leone (Tribunal Especial per a Sierra Leone, 2001), Bòsnia (Cambra per als Crims de Guerra, 2004) i Timor Oriental (Panell Especial per Crims Greus del Tribunal del Districte de Dili, 2000-2005). A més s'està creant un tribunal d'aquest tipus a Cambodja i se'n crearan també a Burundi i Afganistan.

Com totes les organitzacions, aquests tribunals generen i reben documents cada dia. Els tribunals permanents, ja siguin nacionals o internacionals, han de desenvolupar un programa per tal de seleccionar els

documents amb un valor a llarg termini, protegir-los, preservar-los i assegurar-se que estan disponibles per al seu ús un cop el tribunal ja no els necessiti. Però, a més d'aquestes tasques, els tribunals temporals en tenen una altra: no només han de seleccionar els documents que cal preservar, sinó que a més han de resoldre el problema de la ubicació a llarg termini dels seus documents un cop el tribunal hagi desaparegut. Si el tribunal temporal forma part del sistema de les Nacions Unides, el servei d'arxivística de l'ONU assumirà la responsabilitat legal sobre els documents, però tot i així cal decidir on s'ubicaran. Pel que fa als documents de tribunals temporals mixtos o «internacionalitzats», no queda clar com es decidirà sobre la seva custòdia ni qui ho farà. Els documents, són dels països o de les Nacions Unides? On s'han de desar i sota el control de qui? I, per a tots els tribunals, qui té dret a accedir als documents no actuals (és a dir, als arxius)?

Si examinem els cinc tribunals, veurem que entre ells hi ha diferències considerables. En primer lloc, es creen fent servir procediments legals diferents, tenen ubicacions i composicions diferents i actuen en contextos judicials diferents. El Consell de Seguretat de les Nacions Unides va crear el TPII i el TPIR d'acord amb les facultats que li atorga el capítol VII de la Carta de les Nacions Unides; el Tribunal Especial per a Sierra Leone es va crear mitjançant un tractat entre les Nacions Unides i el Govern de Sierra Leone; en el cas de Timor Oriental, els tribunals, la Fiscalia i l'Oficina de Defensa foren creats per l'Administració de les Nacions Unides al país i, en el cas de Kosovo, també fou l'Administració de les Nacions Unides qui va inserir jutges internacionals en tribunals ja

Taula 1. Els tribunals i la seva composició

	TPII	TPIR	TESL	Timor Oriental	Kosovo
Creat pel Consell de Seguretat	x	x			
Creat per tractat			x		
Creat per l'administració de l'ONU				x	x
Al país			x	x	x
A l'estranger	x	x			
Jutges/fiscals externs	x	x			
Jutges/fiscals externs i interns			x	x	x
Comissió de la veritat			x	x	
Cap comissió de la veritat	x	x			x

existents i va introduir fiscals internacionals perquè gestionessin casos especialment delicats. El TPII i el TPIR operen fora del país on es van produir els esdeveniments en què es basen els càrrecs, mentre que els altres tres tribunals ho fan *in situ*. El TPII i el TPIR només tenen jutges externs, mentre que als altres hi ha una barreja de personal nacional i internacional. I, finalment, a Sierra Leone i Timor Oriental, mentre els tribunals es trobaven en funcionament també hi havia comissions de la veritat, cosa que no passava en la resta de casos.

El TPII, el TPIR i el TESL estan dividits en tres parts: el tribunal en si, la fiscalia (que inclou els investigadors) i la secretaria judicial. A Timor Oriental, el tribunal penal internacional estava format per dos tipus d'organismes: diversos panells especials que formaven part de Tribunal del Districte de Dili i jutjaven els casos penals més greus i una Unitat de Crims Greus encapçalada per un fiscal adjunt, però no hi havia cap secretaria judicial per als casos que jutjaven els panells. Per la seva banda, els tribunals híbrids de Kosovo formen part del sistema judicial existent al país, per la qual cosa disposen de la secretaria judicial que ja hi havia, però, tot i que l'administració de l'ONU que contracta els jutges i fiscals internacionals ofereix diversos serveis administratius a l'aparell judicial, no té cap de les funcions que té un tribunal. En el cas del TPII, el TPIR, el TESL i els tribunals de Timor Oriental hi ha una sola seu (en el cas del TPIR el panell d'apel·lació pot jutjar casos a Arusha, però la seu és a la Haia), mentre que els juristes internacionals presents a Kosovo treballen en cinc districtes judicials diferents, i també ho fan a la capital.

Taula 2. Comparació de l'abast de les funcions dels tribunals

Funcions	TPII	TPIR	TESL	Timor	
				Oriental	Kosovo
Tribunals	x	x	x	panells	jutges
Fiscal	x	x	x	x	fiscals
Investigadors	x	x	x	x	
Secretari judicial	x	x	x		
Suport a víctimes i testimonis	x	x	x		
Instal·lacions de la detenció	x	x	x		
Instal·lacions de les víctimes					x
Programa de relacions externes	x	x	x		
Informació pública	x	x	x	x	
Vinçle de defensa	x	x			
Oficina de defensa			x	x	
Seguiment del tribunal					x
Administració	x	x	x		x

El TPII, el TPIR i el TESL disposen de programes de relacions externes i oficines d'informació pública, i la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental també tenia un servei d'informació pública. Els tres primers tribunals esmentats també tenen instal·lacions per a reclusos, mentre que a Timor Oriental no hi ha instal·lacions subsidiàries i, a Kosovo, les instal·lacions existents estan destinades a les víctimes. El TPII i el TPIR es comuniquen amb els consells de defensa mitjançant la secretaria judicial, mentre que el TESL i els organismes de Timor Oriental tenen oficines per als consells de defensa. Totes aquestes funcions generen documents que s'han d'avaluar abans de decidir quins es conserven i quins no.

Una altra manera de contemplar els documents dels tribunals és classificar-los segons el seu suport físic. Tots els tribunals fan servir el paper per als seus documents oficials, tot i que el TPII està experimentant amb un sistema totalment electrònic. Les decisions del TPII i el TPIR es publiquen en paper, però les de la resta de tribunals, no. A les sales, el TPII, el TPIR i el TESL fan servir gravacions d'àudio i vídeo, els organismes de Timor Oriental fan servir cintes de vídeo i els tribunals de Kosovo no fan servir gravacions. El TPII, el TPIR i el TESL fan servir sistemes de gestió de documents electrònics; els organismes de Timor Oriental i els tribunals de Kosovo, no. Tots els tribunals tenen objectes que han estat recollits com a proves, ja sigui sota la custòdia de la fiscalia, del tribunal o d'ambdós òrgans. El TESL té els documents arquitectònics de la construcció de l'edifici del tribunal i altres instal·lacions; els TPII i el TPIR tenen documents de renovació dels edificis existents; els organismes de Timor Oriental i els tribunals de Kosovo, no.

Taula 3. Comparació dels suports físics dels documents

Tipus	TPII	TPIR	TESL	Timor	
				Oriental	Kosovo
Paper	x	x	x	x	x
Sistemes de seguiment electrònic	x	x	x	fiscal	x
Sistema de gestió de docs. electr.	x	x	x		
Llocs web	x	x	x	fiscal	
Àudio de sessions del tribunal	x	x	x		
Vídeo de sessions del tribunal	x	x	x	x	
Proves audiovisuals	x	x	x	x	x
Objectes de prova	x	x	x	x	x
Documents arquitectònics	x	x	x		

El TPII, el TPIR i els tribunals de Kosovo han creat i mantenen documents fora de la seva seu; en canvi, a Timor Oriental i Sierra Leone hi havia unitats d'aquest tipus, però, pel que sembla, avui dia tots els docu-

ments es troben emmagatzemats a la seu. Els documents de la fiscalia es conserven per separat dels documents del tribunal i la secretaria judicial, i alguns programes de protecció de víctimes i testimonis mantenen arxius separats amb controls d'accés diferents. En darrer lloc, és possible que el personal dels tribunals tingui a les oficines documents personals que cal separar dels documents oficials.

Perspectives nacionals sobre documents comparables

Els documents dels tribunals penals internacionals i els tribunals híbrids són únics, però els documents dels tribunals, els fiscals, els investigadors i les persones són documents estàndard dels governs nacionals. Des de fa temps, els arxivers estatals s'ocupen d'aquest tipus de documents; és possible que revisar les seves decisions sobre retenció i destrucció de documents ens serveixi com a referència per avaluar els documents dels tribunals temporals. En un estudi dedicat a les pràctiques que s'aplicaven als Estats Units, el Canadà, el Regne Unit, França i Alemanya i a la retenció dels documents del Tribunal Militar Internacional per a Alemanya i l'Extrem Orient després de la Segona Guerra Mundial, es van trobar diversos elements comuns. En primer lloc, la naturalesa del cas (per exemple, si és civil o criminal, el tipus de delictes, el ressò que obté, etc.) és un factor que cal tenir en compte a l'hora de decidir si es conserva l'arxiu del tribunal; en els països que van ser objecte de l'estudi, els documents del tipus de cas que gestionen els tribunals temporals es conservarien. En segon lloc, la retenció dels documents dels fiscals i els investigadors sovint coincideix amb la retenció dels arxius dels tribunals: si els documents del cas es desen al tribunal, els documents dels fiscals també es desen als arxius de la fiscalia, si bé els documents administratius de la fiscalia i el departament d'investigació se solen destruir en aplicació de les polítiques generals de documents de les administracions. En tercer lloc, es conserven menys documents de presons que no pas de tribunals, fiscalies o departaments d'investigació, però sempre es conserven, com a mínim, els documents de presoners concrets especialment importants, a més de documents relacionats amb la política d'administració de la presó i «el benestar en la gestió dels interns». En quart lloc, tot i que s'admet que els documents dels jutges i els advocats defensors són importants perquè el públic entengui el dret i la seva pràctica, es considera que són propietat personals dels càrrecs esmentats. En cinquè lloc, un percentatge molt elevat dels documents dels dos tribunals militars internacionals es desen a diversos llocs arreu del món, i fins i tot se'n conserven documents administratius. I, en darrer lloc, si uns arxius decideixen conservar un cas o una sèrie d'arxius, se'n retenen tots els suports físics: paper, audiovisual i electrònic.

Usuaris i documents dels tribunals

Amb el temps, els documents passen de ser documents actius creats i rebuts per una oficina en funcionament per tal de dur a terme les seves activitats a esdevenir documents inactius en arxius que els investigadors fan servir de manera creativa per trobar informació per als seus projectes de recerca. La recerca s'aprofita dels canvis que es produeixen amb el temps, atès que l'aparició de nous temes i estratègies de recerca permet als investigadors formular noves preguntes i cercar resposta als documents antics.

Els arxiviers afirmen que els documents tenen un valor primari per a la institució que els crea i un valor secundari per a la resta del món. Tots els documents tenen un valor primari, és a dir, un valor en virtut del seu contingut per a la realització de l'acte que els va generar, però no tots tenen un valor secundari apreciable per a les persones que no siguin el seu usuari original. Per exemple, un bo de viatge és vàlid mentre duri el viatge i mentre les despeses generades durant el viatge no s'hagin pagat i el viatge no s'hagi auditat, però, encara que en principi sigui possible, és molt poc probable que a una tercera persona li interessi veure el bo de viatge passats uns anys.

Un document pot tenir un valor primari a curt o a llarg termini. Els bons de viatge són documents amb un valor primari a molt curt termini, però els documents generats per la investigació d'una fiscalia poden tenir un valor primari molt durador. Tal com assenyalen diversos empleats del Tribunal Penal Internacional per a l'Antiga Iugoslàvia, els documents reunits per la Fiscalia del TPII es podrien fer servir en judicis als Balcans durant els propers 30 anys. Segons aquests mateixos empleats, l'any 2005 encara hi havia judicis relacionats amb la Segona Guerra Mundial en què es feien servir documents dels anys 30 i 40.

Usuaris dels documents pel seu valor primari. Identificar els possibles usuaris dels documents pel seu valor primari és relativament senzill: són els qui els fan servir avui dia i els qui hereten les seves funcions. Els successors dels tribunals actuals (jutges, fiscals i secretaris judicials) poden necessitar els documents en diversos casos. En primer lloc, és possible que un cop el tribunal original ja hagi desaparegut s'arrestin persones que el tribunal havia acusat, però que s'havien escapolit de l'abast de la Justícia; en aquest cas, cal acusar-les i jutjar-les, per a la qual cosa és necessari disposar dels documents en què es basava l'acusació original. En segon lloc, hi ha assumptes jurídics no resolts que afecten les persones condemnades, per exemple les apel·lacions de sentències, les peticions d'un condemnat de tornar a casa per morir-hi o les sol·licituds de repetició d'una vista; en tots aquests casos, cal tenir a l'abast els documents originals del cas. Tal i com afirma David Crane, antic fiscal al TESL, la «joventut dels acusats» fa que intentin allargar durant dècades els casos amb recursos legals, per la qual cosa els fis-

cals han de poder accedir en qualsevol moment als documents de cada cas, malgrat el seu possible deteriorament. En tercer lloc, és possible que amb el temps es recullin noves proves que, sumades a les proves desades als arxius de la fiscalia, permetin aconseguir que es condemni l'acusat, per a la qual cosa els fiscals que en aquell moment s'ocupin del cas hauran de poder accedir a les proves originals. I, en darrer lloc, hi ha la qüestió de la protecció dels testimonis: si un testimoni –ja sigui un testimoni protegit o una persona que testifiqui sense protecció formal– és intimidat, corre perill o necessita qualsevol tipus de protecció, l'arxiu del cas dedicat a aquella persona i els documents sobre la protecció que se li havia promès han d'estar sempre disponibles.

De la mateixa manera que els fiscals, els jutges i els secretaris judicials, els advocats defensors necessiten els documents per continuar les seves funcions. Si un advocat defensa un acusat en un judici davant del tribunal, presenta sol·licituds a un tribunal successor o defensa un altre client en un tribunal nacional, cal que pugui accedir als documents del tribunal en la mateixa mesura en què la defensa hi podia accedir durant l'existència del tribunal original.

En darrer lloc, els documents personals dels empleats del tribunal continuen tenint valor mentre les persones que fan l'objecte dels documents tinguin dret a prestacions socials. El fet d'haver treballat per al tribunal, els drets de jubilació, els pagaments de la pensió i les assegurances es documenten fent servir els documents personals esmentats, per la qual cosa s'han de conservar mentre la persona que en fa l'objecte sigui viva.

Els documents que els organismes successors del tribunal original necessiten per continuar la seva tasca són, sobretot, els documents de la fiscalia (sobretot les proves i, especialment, les proves primàries), els documents dels procediments, els documents de protecció de testimonis i víctimes i els documents personals dels empleats del tribunal. Tots aquests documents són necessaris perquè l'organisme successor pugui formular noves acusacions, gestionar l'empresonament dels condemnats, protegir testimonis i administrar el personal. L'ús dels documents del tribunal pel seu valor primari –és a dir, l'ús per part dels tribunals i llurs organismes successors– s'interromp quan les persones afectades moren. A partir d'aquest moment, els usuaris dels documents són sobretot secundaris.

Usuaris dels documents pel seu valor secundari. A banda dels motius primaris, per quin motiu un investigador pot voler un document? Normalment per dues raons: per recollir dades sobre les accions de l'organització que va crear el document o bé per fer servir la informació sobre persones, llocs, coses o fenòmens que ha acumulat l'organització esmentada. En el primer cas, el document té valor com a informació sobre el funcionament de l'organització, per exemple, per saber com s'ho van fer els investigadors per descobrir una prova concreta, per què

els fiscals es van decidir per una acusació en lloc de per una altra o quin procés va fer servir el tribunal per arribar a acords de protecció de testimonis. En el segon cas, el valor dels documents és informatiu, és a dir, allò important és la resta d'informació que es pot obtenir dels documents.

Els documents amb valor secundari són lleugerament diferents que els documents amb valor primari; per exemple, els investigadors no fan gaire cas dels documents personals o els detalls dels acords de protecció de testimonis. En general, l'interès dels investigadors està condicionat per diversos factors. El primer és el coneixement per part de l'investigador que els documents existeixen i que es conserven en un arxiu. En segon lloc, hi ha la política d'accés als arxius: és més probable que un investigador faci servir uns documents si hi ha una política d'accés clarament definida que prevegi la possibilitat d'accedir-hi ja sigui de manera immediata o bé després d'un procés de revisió. I, en tercer lloc, els investigadors que saben que els documents existeixen i coneixen la política d'accés a aquests arxius avaluaran si el contingut dels documents és pertinent o crucial per als seus interessos de recerca. El dos primers factors que hem llistat depenen dels arxius; en canvi, el tercer és una decisió que correspon totalment a l'investigador.

Hi ha diversos tipus de persones que poden fer servir els documents pel seu valor secundari:

- Persones que volen crear un tribunal semblant i cerquen informació en els documents dels tribunals que l'han precedit. Es tracta de treure conclusions de les experiències anteriors. Els usuaris d'aquest tipus poden ser empleats de les Nacions Unides, representants de les administracions, activistes d'universitats o ONG o bé parts agreujades. Bona part de la informació que necessiten es troba als llocs web dels tribunals o en materials publicats.
- Les víctimes i els seus representants i hereus, que volen fer servir els documents per saber quina informació tenia la fiscalia sobre la seva sort o la dels seus éssers estimats. Les persones afectades pels esdeveniments jutjats pels tribunals temporals necessiten accedir als documents de la fiscalia i els investigadors per saber què els va passar exactament als seus éssers estimats i sol·licitar una compensació, per a la qual cosa poden fer servir els procediments públics de validació intergeneracional.
- Les persones interessades que volen emprar els documents per commemorar un esdeveniment, crear materials educatius o participar en debats ciutadans. Les comunitats es poden interessar per la informació que es troba a l'abast del públic, per exemple en llocs web, com les versions públiques de documents d'àudio i vídeo dels procediments, i és possible que els memorials i els museus vulguin fer servir determinats objectes, independentment de si es van utilitzar com a proves o no.

- Els advocats i els professors i estudiants de dret que s'interessen per la història de la jurisprudència, el desenvolupament del dret penal internacional i la història d'un litigi concret. És probable que se centrin en els documents de la fiscalia i potser dels investigadors, a més de basar-se en els documents del procediment en general.
- Els periodistes i els autors de documentals que investiguen històries actuals que tenen el seu origen en el passat o estan preparant algun tipus de revisió del que va succeir. És probable que s'interessin sobretot per les actes i les proves audiovisuals i, òbviament, alguns periodistes s'interessaran per diversos documents provinents de totes les parts del tribunal.
- Els acadèmics (historiadors, politòlegs, sociòlegs, etc.) que estudien la història d'un judici, una comunitat, un conflicte o les Nacions Unides. Aquests usuaris se centraran en la correspondència i els materials d'investigació de totes les parts del tribunal, si bé és probable que tinguin menys interès pels materials audiovisuals (llevat que, per exemple, estudiïn qüestions molt concretes de comunicació no verbal o traducció) i els objectes.

Aquesta gran quantitat d'usuaris potencials confirma que els documents dels tribunals tenen una gran importància per a futures investigacions. Quan se'ls pregunta quins documents cal conservar, la primera reacció de molta gent és dir que tots, però després d'una estona de parlar sobre el tema, la majoria de futurs investigadors (no tots) acaben dient que es poden destruir els «documents administratius». Els investigadors donen per suposat que els documents oficials del que passa al tribunal (incloses les proves) s'han de conservar i es conservaran en el format oficial corresponent, però més enllà d'això no hi ha un consens clar sobre si certs tipus de documents s'han de destruir o no.

Estatus legal dels documents dels tribunals

Abans de començar a avaluar els documents, cal tenir una altra informació: cal saber qui és el propietari legal dels documents, és a dir, qui pot decidir què se'n pot fer.

Estatus legal dels documents del TPII i el TPIR. Tal i com hem assenyalat abans, aquests dos tribunals foren creats pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides en virtut de les facultats que li atorga el Capítol VII de la Carta de les Nacions Unides. Per tant, com la resta de documents del Consell de Seguretat i els seus òrgans subsidiaris, els documents que generen són documents de les Nacions Unides i estan sotmesos al control de la Secretaria de les Nacions Unides.

Els empleats de les Nacions Unides (treballin per a la Secretaria o per als tribunals) han anat interpretant de manera clara i coherent les nor-

mes per les quals es regeix la futura gestió dels documents dels tribunals: els arxius dels tribunals són arxius de les Nacions Unides i, quan els tribunals desapareixen, els arxius esdevenen responsabilitat de la Secció de Gestió de Documents i Arxius de les Nacions Unides i s'han de transferir a aquesta secció. Qualsevol alternativa ha de rebre l'aprovació del Consell de Seguretat, atès que és el Consell qui ha creat el tribunal que genera els documents.

Quan la custòdia dels documents passa als Arxius de l'ONU, la seva gestió i la seva conservació es regeixen per una instrucció administrativa de l'ONU emesa l'any 1984 i un butlletí del secretari general sobre els Arxius de les Nacions Unides publicat l'any 1991. La instrucció administrativa ST/AI/326, emesa l'any 1984, estableix les definicions bàsiques i les autoritats corresponents amb relació als arxius de les Nacions Unides. Segons aquesta instrucció, «documents» significa «tots els materials documentals (independentment del seu suport físic) rebuts o generats per les Nacions Unides o per empleats de les Nacions Unides». «Arxius» significa «documents que cal conservar de manera permanent pel seu valor administratiu, legal, històric o informatiu». Els documents són propietat de les Nacions Unides: «tots els documents (independentment del seu suport físic) creats o rebuts per un membre de la Secretaria amb relació o com a resultat de la feina oficial de les Nacions Unides pertanyen a les Nacions Unides». És «obligatori» per a les unitats de la Secretaria transferir els documents als arxius; a més, les unitats de la Secretaria «no poden eliminar documents llevat que tinguin l'autorització del cap de la Secció d'Arxius». Pel que fa a les unitats situades fora de la seu central, «en cas que l'oficina desaparegui, els seus arxius i documents es transferiran a la Secció d'Arxius de les Nacions Unides». Finalment, els Arxius de les Nacions Unides «mantindran, conservaran i repararan» els arxius, els «organitzaran i descriuran» i «elaboraran eines de cerca que en facilitin l'ús».

La instrucció administrativa de 1984 atorga als Arxius una facultat important: el dret d'eliminar documents que se'ls havien transferit «sempre que la unitat de la secretaria pertinent hi estigui d'acord». Així doncs, els Arxius poden revisar els documents que han acceptat en el passat i, si creuen que, a causa del pas del temps, els arxius «ja no tenen cap valor administratiu, legal, històric o informatiu en qualsevol altre sentit», destruir-los.

La instrucció administrativa també fixa les condicions per accedir als documents que es troben sota la custòdia dels Arxius de l'ONU. Després d'establir que els empleats de l'ONU poden accedir als documents com a part de la seva feina «llevat de les persones que fan l'objecte de restriccions imposades pel secretari general», s'enumeren diverses directrius per a l'accés del públic:

El públic té dret a accedir a: els arxius i documents a què es podia accedir quan es van crear; els arxius i documents amb més de 20 anys d'antiguitat que no facin l'objecte de cap restricció establerta pel

secretari general, i els arxius i documents amb menys de 20 anys d'antiguitat que no facin l'objecte de cap restricció establerta pel secretari general, sempre que l'organisme que els ha creat els atorgui un permís d'accés per escrit.

La instrucció administrativa també preveu un procediment d'alliberament per als documents restringits. En primer lloc, afirma que el secretari general «o els seus representants autoritzats» poden obrir en qualsevol moment els documents restringits. A part d'això, quan arriben als 20 anys d'antiguitat tot els documents restringits es desclassifiquen «automàticament» (si estaven classificats com a «confidencials» o «secrets», és a dir, si tenen un nivell de classificació baix) o bé es revisen per a la seva desclassificació (si són «estrictament confidencials» o «alts secrets»). Si els documents tenen 20 anys d'antiguitat i no se n'aprova la desclassificació, «d'aquell moment en endavant, han de ser revisats cada cinc anys pels Arxius de cara a la seva possible desclassificació».

El butlletí ST/SGB/242, publicat el 1991, «confirma» diverses facultats específiques de l'arxiver en cap de les Nacions Unides. En primer lloc, els documents de les Nacions Unides «no es poden destruir ni extreure de les instal·lacions de les Nacions Unides sense una autorització explícita per escrit del cap de la Secció de Gestió de Documents i Arxius». En segon lloc, el cap d'aquesta secció «ha d'establir quins documents tenen prou valor històric o de qualsevol altre tipus per continuar conservant-se com a arxius de les Nacions Unides». En tercer lloc, «l'organització fomentarà la recerca acadèmica sobre les Nacions Unides i, amb aquest objectiu, posarà a disposició del públic el material dels arxius de l'organització, d'acord amb les condicions d'accés establertes», tal i com ja assenyalava la instrucció del 1984.

Durant la darrera dècada, els empleats dels Arxius de l'ONU han visitat els tribunals i han elaborat informes sobre els seus sistemes de documents i, alhora, els empleats dels tribunals han anat a Nova York per tractar diverses qüestions relacionades amb els documents. Els Arxius de les Nacions Unides han autoritzat la destrucció de documents dels tribunals d'acord amb els calendaris generals establerts per als documents i han aprovat calendaris elaborats pels tribunals per a grups concrets de documents. S'ha donat per suposat, que, quan el TPII i el TPIR desapareguin, els seus documents s'enviaran als arxius de l'ONU a Nova York, però fins ara no s'ha enviat cap document.

El TPIR s'ha plantejat la possibilitat de transferir els seus documents públics a institucions externes. A la cimera de la Unió Africana que es va celebrar el mes de juliol del 2004, VOA News va informar que el fiscal del TPIR estava «discutint amb la Unió Africana la creació del que anomena un programa de patrimoni que inclouria la creació d'uns arxius dels tribunals per tal que els documents d'aquests tribunals estiguin a disposició del públic per a fins educatius». En el moment de redactar aquest text, no es va crear cap mena d'arxiu.

Estatus legal dels documents del Tribunal Especial per a Sierra Leone.

L'acord entre les Nacions Unides i el Govern de Sierra Leone pel qual es va crear el tribunal indicava: «els arxius del tribunal i, en general, tots els documents i materials de què hagi disposat, que li pertanyin o que hagi fet servir, independentment del lloc on es trobin i de qui els conservi, seran inviolables». Tanmateix, l'acord no establia qui havia de custodiar permanentment els arxius del tribunal, i les dues parts que el van signar encara han de prendre aquesta decisió.

Estatus legal dels documents dels Panells Especials i la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental. Totes les institucions judicials de Timor Oriental creades per les Nacions Unides es van transferir a la nova Administració el mes de maig del 2002. Les Nacions Unides consideren que els documents relacionats amb la feina dels empleats de l'ONU amb i per a les autoritats locals pertanyen a aquestes darreres, independentment de si es van crear durant l'època en què l'ONU administrava Timor Oriental o bé després de la independència.

L'any 2004, el Consell de Seguretat va decidir que la Unitat de Crims Greus de la Fiscalia de Timor Oriental, finançada per les Nacions Unides, havia de finalitzar les seves investigacions el novembre del 2004 i «dur a terme els judicis» com a molt tard el 20 de maig del 2005. Com que els fiscals de la Unitat de Crims Greus portaven tots els casos que jutjaven els Panells Especials del Tribunal del Districte de Dili, el tancament de la unitat implicava el tancament dels panells. És per això que els jutges d'aquests panells, conscients de la necessitat que els documents bàsics dels casos es conservessin i es posessin a l'abast del públic, van iniciar un programa per escanejar els documents clau de cada cas, copiar-los en CD-ROM i fer arribar còpies dels CD a les Nacions Unides, dues universitats nord-americanes i una ONG. Els documents escanejats de cada cas incloïen un formulari d'informació sobre el cas; una acusació final esmenada o l'acusació original i una ordre del tribunal que mostrava les esmenes que s'hi havien introduït; les decisions interlocutòries importants i, en darrer lloc, la decisió final. En un cas en el qual hi havia implicat un menor, es van eliminar els noms dels documents per tal de posar tots els documents del CD a la disposició del públic. Gràcies a aquesta iniciativa, les Nacions Unides disposen d'una còpia de diversos documents de tots els casos jutjats pels Panells Especials, i la totalitat dels documents originals es troba en mans del Govern de Timor Oriental.

La solució, relativament senzilla, d'escanejar els documents no es va poder aplicar als documents de la Unitat de Crims Greus, atès que eren molt més voluminosos que els dels Panells Especials i la major part no es podia fer pública, per la qual cosa les despeses d'eliminar els noms i copiar-los eren prohibitives. El Consell de Seguretat, a instàncies de diversos governs i ONG preocupats per la conservació a llarg termini dels documents de la Unitat de Crims Greus, va aprovar la resolució S/RES/1599 (2005), per la qual se sol·licita a les Nacions Unides «d'acord

amb les autoritats de Timor Oriental, que conservi una còpia completa de tots els documents compilats per la Unitat de Crims Greus». A causa de la vaguetat de la sol·licitud, no se sabia ben bé què és el que reclamava el Consell de Seguretat, per la qual cosa, quan el seu mandat començava a exhaurir-se, la Unitat de Crims Greus va decidir escanejar totes les proves i crear una base de dades amb la informació bàsica de cada element escanejat. Les fotografies en color que formaven part de les proves es van copiar per separat en CD-ROM i es van fer duplicats de les bases de dades de proves i casos. A més, es van fer còpies en paper dels arxius dels litigis de la unitat (en total unes 500 carpetes).

Els documents originals de la unitat relacionats amb els casos (incloses les proves originals) es troben sota la custòdia del Govern de Timor Oriental. A la tardor del 2005, les Nacions Unides van arribar a un acord amb el Govern de Timor Oriental sobre la gestió de les còpies dels documents de la Unitat de Crims Greus pertanyents a l'ONU. Segons aquest acord, les còpies, com els originals, pertanyen al Govern de Timor Oriental, que en ambdós casos en controlarà l'accés; els empleats de l'ONU consideren les còpies de l'ONU com una còpia de seguretat. Tot i que els detalls de l'acord encara no estan clars, és probable que l'ambaixador de Timor Oriental a les Nacions Unides tingui un paper clau a l'hora de decidir qui pot accedir als documents. Un possible procediment seria que les sol·licituds d'accés es remetessin o bé al Govern de Dili o bé a l'ambaixador, i que les sol·licituds rebudes per l'ONU es remetessin a l'ambaixador. En aquest sistema, les decisions sobre l'accés a les còpies en mans de l'ONU es comunicarien als Arxius de l'ONU o a l'Oficina d'Assumptes Jurídics a través de l'ambaixador. En el moment de redactar aquest text, encara no s'ha decidit si, un cop aprovat l'accés, les Nacions Unides donaran els documents a l'investigador corresponent o bé en faran una còpia i la lliuraran a les autoritats de Timor Oriental.

La Unitat de Crims Greus va cedir el seu lloc web al Centre d'Estudis sobre Crims de Guerra de la Universitat de Berkeley. Segons aquest centre, el lloc web «inclou una base de dades compilada pel personal de la Unitat de Crims Greus que ofereix informació sobre tots els casos instruïts per aquesta unitat». Les Nacions Unides van assumir la custòdia dels documents administratius de la Unitat de Crims Greus, i els consideren una part dels documents de la seva missió.

Estatus legal dels documents dels serveis judicials internacionalitzats a Kosovo. En aquest cas, les Nacions Unides consideren que els documents creats amb relació a l'administració de Kosovo (inclosos els creats per empleats de les Nacions Unides) pertanyen a les autoritats locals. Els documents creats per empleats de les Nacions Unides que treballen tant per a les Nacions Unides com per a les autoritats locals s'han de separar: els documents de l'ONU s'han d'enviar als Arxius de l'ONU a Nova York i els arxius locals, a l'organisme kosovar corresponent. Els documents dels panells híbrids (és a dir, els panells formats per

judges tant nacionals com internacionals) dels cinc tribunals de districte i del Tribunal Suprem de Kosovo es troben sota la custòdia dels tribunals de Kosovo, llevat dels documents que els judges internacionals consideren propietat personal i conserven a les seves oficines. És probable que els documents d'oficina dels fiscals internacionals i els documents d'altres programes de la UNMIK relacionats amb tribunals es trobin sota la custòdia de les Nacions Unides.

La Missió de les Nacions Unides a Kosovo és una missió tripartita de l'ONU, la UE i l'OSCE, per la qual cosa és probable que els documents de la UNMIK s'acabin repartint entre aquests tres actors. Al seu torn, els documents de l'ONU es tornaran a dividir, atès que els documents corresponents a «la feina amb els autoritats locals» es lliuraran a una administració kosovar.

Avaluació dels documents dels tribunals

A l'hora de decidir quins documents cal conservar i quins cal eliminar, els arxivers fan servir diversos enfocaments. Un mètode és llistar tots els documents de la institució i, per a cada document, decidir si s'ha de conservar o eliminar i, en el cas que s'hagi d'eliminar, la data en què es pot fer. Un altre mètode (anomenat «programa de conservació») és llistar només els documents que es volen conservar, amb la qual cosa s'entén que els documents que no són a la llista s'han d'eliminar. I, finalment, hi ha un tercer mètode consistent a llistar els documents que es volen eliminar, amb la qual cosa s'entén que els documents que no són a la llista s'han de conservar o, si més no, examinar amb més calma. L'elecció d'un d'aquests enfocaments depèn de si abans s'han identificat correctament tots els documents de la institució.

L'enfocament que presentem aquí és híbrid. En primer lloc, proposarem fer una llista dels documents que s'han de conservar en tots els casos i discutir sobre quins documents es poden destruir i, tot seguit, aconsellarem un enfocament per al tractament de la resta de documents, analitzarem grups de documents especialment importants i polèmics i farem recomanacions.

Retenció general. Cal retenir els següents documents (comuns a la majoria de tribunals i tribunals híbrids):

- Tots els documents dels procediments oficials de tots els casos tant en els tribunals de primera instància com en els d'apel·lació, incloses les al·legacions, les proves i les còpies oficials de transcripcions, dispositives i sentències. Els documents s'han de conservar en el format que el tribunal consideri oficial. Les proves presentades en formats que no siguin cintes de vídeo, cintes d'àudio i objec-

tes han d'esdevenir permanents en el format corresponent, igual que els sistemes de seguiment que s'hagin fet servir per gestionar els procediments.

- Si les decisions es publiquen, una còpia de la publicació.
- Els documents de les reunions dels organismes plenaris formats per jutges, per jutges i fiscals o per jutges, fiscals i un secretari judicial.
- Els documents de l'Oficina del President i l'Oficina del Vicepresident del tribunal.
- Els documents del fiscal i el fiscal adjunt.
- Els documents del cap d'investigacions i el sotscap d'investigacions.
- Els documents del cap i el sotscap de l'Oficina de la Defensa.
- Els documents del secretari judicial i el secretari judicial adjunt.
- Un conjunt de referència de manuals de polítiques i procediments.

Destrucció general. Els documents dels tribunals internacionals amb més possibilitats de quedar condemnats a la destrucció a gran escala són els documents administratius. Els arxivers acostumen a gestionar l'eliminació d'aquest tipus de documents mitjançant un pla general de documents. Els plans generals de documents de les Nacions Unides regeixen per als documents del TPII i el TPR, mentre que per als documents administratius de la Unitat de Crims Especials de Timor Oriental i les seccions de l'ONU de la Missió de les Nacions Unides a Kosovo regeixen els plans de retenció de documents de missions de l'ONU (basats en els plans generals de documents). No obstant això, atesa la naturalesa peculiar dels tribunals penals internacionals i els seus documents, en aquest tipus de tribunals no cal destruir alguns documents que s'haurien de destruir segons les autoritats que gestionen els plans generals de documents. Cal aplicar els plans relatius a les funcions administratives bàsiques de finançament, personal i proveïment, a més de l'autoritat habitual per destruir còpies duplicades de documents oficials de l'ONU desades en una altra ubicació del sistema de l'organització, però la resta dels plans generals de documents –és a dir, els que autoritzen la destrucció de documents relacionats amb instal·lacions, arxius de treball, arxius cronològics, arxius de lectura i documents d'activitats diàries– no s'ha de fer servir. Més concretament, no s'han d'aplicar els elements dels plans dedicats als documents de sistemes electrònics i les fonts en còpia impresa dels elements escanejats. La relació entre les còpies electròniques i impreses als tribunals és massa complexa per gestionar-la mitjançant una simple instrucció.

Examen, selecció i eliminació d'altres documents. Més enllà de l'enfocament general que acabem d'exposar i les recomanacions específiques per als tribunals que formularem més endavant, cal prendre moltes altres decisions detallades i difícils sobre la retenció o la des-

trucció de conjunts concrets de documents. És evident que hi ha una gran preocupació pública per l'eliminació d'aquests documents, per la qual cosa tant els tribunals com els tribunals híbrids han d'anar amb cura i no destruir massa documents. Si tenim un document que no sabem si serà útil en el futur, sembla més prudent conservar-lo que no pas destruir-lo i acabar havent de donar explicacions insatisfactòries sobre els motius.

Avis. Arran de l'interès que generen, és important que el procés d'eliminació de qualsevol d'aquests documents sigui tan transparent com sigui possible. Les parts afectades han de poder donar la seva opinió sobre les propostes de destrucció de documents. Una manera d'aconseguir-ho és que els arxius publiquin un avís en el qual comuniquin la seva intenció d'eliminar els documents i deixen un termini perquè el públic opini sobre la proposta. Aquest procediment té dos grans avantatges: obliga els arxivers a explicar clarament què és el que fan i per què i permet al públic expressar-se i, per tant, participar en el procés. Un cop analitzats els comentaris que rebin, els arxius prendran una decisió definitiva i la comunicaran mitjançant un altre avís.

A diferència de les administracions nacionals, l'ONU no té una ubicació establerta per publicar aquest tipus d'avisos, per la qual cosa hi ha diverses opcions. Es podrien publicar al lloc web de l'ONU (o en una part del lloc dedicada als arxius dels tribunals), crear un lloc web específic per als arxius judicials internacionals o per al conjunt d'arxius de l'ONU i publicar-los allà o bé crear una llista de correu electrònic i enviar-hi totes les propostes de destrucció de documents. També es podrien fer servir sistemes mixtos, com per exemple una combinació d'un lloc web i un servidor de llistes, o bé la combinació d'avisos en paper o fax amb un sistema de notificació electrònica. En qualsevol cas, allò important no són els mitjans pels quals es comunica la proposta, sinó el principi segons el qual s'ha de comunicar.

Documents audiovisuals dels procediments. Els tribunals de Iugoslàvia, Rwanda i Sierra Leone fan servir tecnologies de gravació d'àudio i vídeo a les seves sales. La retenció d'aquests documents es complica pel seu volum, la qualitat tècnica de les gravacions, la duplicació en diversos formats, els costos de preservació (inclosa la gestió de futures reduplicacions) i les consideracions d'accés.

Cintes de vídeo dels procediments duts a terme a les sales. Al Tribunal Especial per a Sierra Leone, només hi ha gravacions de vídeo completes, és a dir, que comprenen totes les sessions finalitzades. Al TPIR, les gravacions de vídeo existeixen en una versió no editada (completa) i una versió per a ús públic. En un estudi fet l'any 2002, es va estimar que el desembre del 2008 el TPIR haurà generat 12.790 cintes de vídeo en dos formats diferents, tres bandes de so a cada vídeo DVCAM i les inter-

vencions originals dels participants en els procediments capturades en una gravació en VHS. Tant a Sierra Leone com a Rwanda, cal conservar totes les versions (completes i editades) dels documents, i, en el cas de Rwanda, la versió per a ús públic serà la còpia de referència per al futur immediat, per la qual cosa els arxius han de poder fornir-la en cas que algú la sol·liciti.

En el cas del TPII, la situació és ben diferent. Els procediments es graven amb cintes ISO (cintes «aïllades» o fonts directes del micròfon) que després es combinen en una edició de vídeo mestra i s'editen per tal de generar una còpia de seguretat de l'edició de vídeo que es fa servir per a ús públic. Aquesta edició inclou sessions privades, sessions a porta tancada i vistes sense audiència d'una part que no apareixen a la versió per a ús públic. El maig del 2005, hi havia més de 28.000 cintes aïllades, prop de 10.000 edicions de vídeo i més de 8.500 còpies de seguretat d'edicions de vídeo (totes les edicions de vídeo estan en dos o tres formats diferents).

L'ús de cintes de vídeo per part del TPII ha influït profundament en els tribunals internacionals posteriors. L'emissió d'aquestes cintes és l'instrument de comunicació més important de què disposa el TPII. L'edició de vídeo s'ha de conservar per dos motius: perquè hi ha enregistrats tots els procediments del tribunal i perquè és la font de la còpia per a ús públic. Per la seva banda, les còpies de seguretat de l'edició de vídeo (és a dir, la còpia per a ús públic) s'han de conservar perquè el públic les pugui consultar mentre no pugui utilitzar l'edició de vídeo completa.

Resten les cintes ISO, que ofereixen vistes aïllades de l'acusat, el testimoni, el fiscal, l'advocat defensor i els jutges durant tots els procediments. En aquest cas, ens hem de preguntar: és realment necessari conservar imatges dels jutges durant cada segon dels procediments? Cal tenir imatges de tots els fiscals i advocats de la defensa? I de tots els testimonis? I de tots els acusats? El primer cas que va instruir el TPII fou important perquè va mostrar el primer desplegament de les pràctiques i els procediments a la sala, per la qual cosa les cintes d'aquest judici tenen valor com a documents de la creació del tribunal i de jurisprudència internacional. De la mateixa manera, la primera sessió del tribunal gravada en vídeo és important perquè documenta el pas de la concepció del tribunal com un lloc apartat de la vista del gran públic a la convenció que emetre els procediments és un dels principals mitjans de legitimació de les accions del tribunal. A les cintes, els jutges, els advocats, els acusats i els testimonis interactuen davant de la càmera. Així doncs, cal conservar les cintes ISO d'aquest primer judici.

En canvi, si pensem en la resta de judicis, és improbable que fins i tot l'historiador judicial més sacrificat es miri hores i hores d'imatges centrades només en els jutges o els advocats. Si decidim eliminar les cintes ISO d'aquestes dues càmeres, el següent que cal decidir és si conservem totes les cintes ISO dels acusats i els testimonis. A l'edició de vídeo hi ha

d'haver les imatges de totes les persones que prenen la paraula a la sala, però no és necessari que mostrin el comportament de l'acusat i el defensor mentre confronten les seves afirmacions o les reaccions de l'acusat davant de les afirmacions que fan els advocats o els jutges. Per exemple, en el judici a Slobodan Milosevic, la intimidació dels testimonis per part de l'acusat va esdevenir una qüestió important. Hi ha el risc que, si es conserva només la versió de l'edició de vídeo, aquest tipus d'aspectes del judici no quedin documentats de manera adequada.

Tots els judicis celebrats al TPII són importants, però sens dubte l'acusat principal jutjat fins ara al és Slobodan Milosevic; només els hipotètics judicis a Radovan Karadzic i Ratko Mladic podrien tenir un impacte semblant. En aquests casos, la conservació de les cintes ISO de l'acusat i el testimoni permetrien documentar l'ambient que hi havia a la sala i la seva influència en el desenvolupament i la resolució del judici.

En resum, cal conservar la cinta de vídeo amb l'edició de vídeo de tots els procediments (incloses les sessions privades, les sessions a porta tancada i les vistes sense audiència d'una part), la còpia de seguretat de l'edició de vídeo (és a dir, la versió per a ús públic) de tots els procediments i les cintes ISO del primer judici, i les cintes ISO de l'acusat i els testimonis en el judici a Slobodan Milosevic i, si s'arriben a produir, en els judicis a Radovan Karadzic i Ratko Mladic (si per a aquests judicis no es poden identificar fàcilment les cintes ISO de l'acusat i els testimonis, cal conservar totes les cintes ISO del cas). Llevat que el TPII les necessiti per consultar-les, les altres còpies es poden destruir.

Gravacions d'àudio dels procediments de la sala. Les gravacions d'àudio han estat especialment importants a Sierra Leone i Rwanda perquè gràcies a elles s'han pogut emetre per ràdio els procediments. Al tribunal de Sierra Leone hi ha gravacions d'àudio en versions no editades (completes) i per a ús públic. L'àudio editat és la versió que els departaments de relacions externes i assumptes públics del tribunal fan servir per emetre els procediments a la ràdio i a partir de la qual es fa la traducció al krio. Els arxius han de conservar una còpia de les dues versions. La versió per a ús públic serà la còpia de consulta per al futur immediat, per la qual cosa els arxius han d'estar preparats per furnir-la a qui la sol·liciti.

Al TPIR hi havia gravacions d'àudio també en dues versions: no editada i per a ús públic. S'estima que, el desembre del 2008, el tribunal disposarà de 38.360 gravacions. L'any 2002, un estudi dels documents audiovisuals del TPIR va arribar a la conclusió que les bandes de so de les cintes de vídeo i les d'àudio són idèntiques, per la qual cosa si hi ha vídeo no cal conservar l'àudio. No obstant això, com que no es van començar a fer gravacions en vídeo fins l'any 2000 i, per tant, les gravacions d'àudio són l'únic enregistrament oral dels procediments del tribunal durant el període 1996-1999, els arxius han de conservar una còpia de les versions completes i editades de les gravacions d'àudio. La versió per a ús públic serà

la còpia de consulta per al futur immediat, per la qual cosa els arxius han d'estar preparats per fornir-la a qui la sol·liciti. En resum, cal conservar les gravacions d'àudio de tots els procediments d'abans del 2000 (incloses sessions privades, sessions a porta tancada i vistes sense audiència d'una part), mentre que les gravacions d'àudio posteriors poden destruir-se quan el TPIR ja no les necessiti com a font de consulta.

Com en el cas de les cintes de vídeo, les cintes d'àudio del TPII presenten un problema completament diferent que les del TPIR i el TESL, principalment derivat del fet que en al TPII es fan servir més idiomes. El maig del 2005, les gravacions d'àudio del TPII estaven formades per prop de 22.000 cintes i 7.500 CD FTR. A mitjan 2004 es van deixar de gravar cintes, i avui dia es fan servir dos CD FTR per gravar les intervencions originals i els canals d'interpretació.

Hi ha gravacions d'àudio de les intervencions originals i de les traduccions als diversos idiomes amb què funciona el tribunal: anglès, francès, bosni-croat-serbi, albanès i macedoni. L'única gravació de la intervenció original es la gravació del micròfon, ja sigui en cinta d'àudio, CD o cinta de vídeo. Per tant, podem arribar a la conclusió que la informació més important comunicada per un orador –testimoni, acusat, jutge– és la que es troba en la seva intervenció original, o, en altres paraules, que la gravació de les intervencions originals és la més important per a la futura recerca.

En alguns judicis han sorgit polèmiques sobre la traducció de les parts d'un testimoni; l'única manera de resoldre-les és comparar el que ha dit la persona que ha intervingut amb el que ha traduït l'intèrpret (els participants en aquest tribunal multilingüe segueixen els procediments en la seva llengua nativa quan parla algun participant que la fa servir i, si no, a través de l'intèrpret corresponent). Un cop resoltes aquestes polèmiques, ens hem de plantejar si realment cal conservar totes les traduccions de cara a la futura recerca. Si bé és cert que l'àudio permet transmetre la inflexió de la veu com cap altre mitjà, les gravacions d'àudio són el format menys utilitzat en uns arxius: gairebé sempre es fa servir la transcripció de l'àudio i no pas l'àudio en si mateix, i si hi ha una gravació en àudio i vídeo alhora també passa per davant de la gravació només d'àudio. Així doncs, si cal conservar algun àudio de la traducció de cara a la recerca que els historiadors puguin dur a terme en el futur, els més importants són el del primer judici i els dels judicis de Milosevic, Karadzic i Mladic.

La decisió sobre quina quantitat de gravacions de so cal conservar depèn, en certa mesura, del so que hi hagi a les cintes de vídeo i de quina qualitat tingui. Entre 1994 i 2000, tant la versió no editada com la versió per a ús públic incloïen només el so de la intervenció original i, a vegades, el de la interpretació en anglès. Això significa que, fins al 2001, les cintes d'àudio són l'única font per a tots els idiomes d'interpretació. Des de l'any 2000, la cinta de l'edició de vídeo (que s'ha de conservar de manera permanent) inclou quatre idiomes, i tots els idiomes s'editen i es

distribueixen amb la còpia de seguretat de l'edició de vídeo. Com que el vídeo només té quatre bandes de so, si el tribunal està funcionant en quatre llengües es deixen de gravar les intervencions originals per poder gravar les quatre traduccions, per la qual cosa el CD del micròfon és l'únic on hi ha totes les intervencions originals. El TPII hauria de demanar ajut a un especialista en àudio perquè determinés si la qualitat de so de les intervencions originals a la cinta de vídeo és igual que la de les gravacions d'àudio. En cas afirmatiu, les gravacions d'àudio fetes a partir del 2001 s'han de conservar *només* si no hi ha cap cinta de vídeo de la sessió o bé si aquesta cinta té defectes o no inclou les intervencions originals. Si la gravació d'àudio té més qualitat que la de vídeo, cal conservar-la.

El TPII ha de conservar les gravacions d'àudio originals de tots els procediments i totes les gravacions d'àudio (original, anglès, francès, bosni-croat-serbi, albanès i macedoni) del primer judici (Tadic), el judici a Slobodan Milosevic i els judicis a Radovan Karadzic i Ratko Mladic, si s'arriben a produir. Les altres gravacions es poden destruir quan el TPII ja no necessiti consultar-les.

Bases de dades judicials. El TPII, el TPIR i el TESL disposen de sistemes de gestió de documents electrònics mantinguts pel personal de la secretaria judicial que són el recurs bàsic per a les cerques del tribunal. A més, el TPIR i el TESL fan servir bases de dades comercials estàndard que cal retenir; de nou, el TPII fa servir un model específic.

La base de dades judicial del TPII, elaborada pel propi tribunal, inclou components que van molt més enllà d'un sistema de gestió de documents estàndard. El TPII ha demostrat que l'emmagatzematge de documents en una base de dades judicial es pot descarregar i gestionar mitjançant el sistema de gestió de documents TRIM que es fa servir als arxius de l'ONU a Nova York, però si es fa es perden les funcionalitats més importants de la base de dades judicial. Un altre problema greu relacionat amb la gestió a llarg termini de la base de dades judicial és que actualment una tercera part del seu contingut està restringida, és a dir, que els arxius hauran de gestionar els permisos d'accés que hi ha per a aquests documents i també el procés, força lent, d'anar revisant el material classificat per tal d'establir si ha passat prou temps com per fer-lo públic per a fins de recerca. En darrer lloc, es tracta d'un sistema elaborat pel client, per la qual cosa és possible que el manteniment a llarg termini, la migració i la conservació generin moltes despeses. El TPII s'hauria de posar en contacte amb un especialista en arxius electrònics perquè analitzi les diverses opcions de conservació del sistema. Llevat que els costos siguin prohibitius, cal conservar la base de dades amb totes les seves funcionalitats.

Eliminació de les metadades. A mesura que els anys passen i alguns documents (tant en suport paper com en format electrònic) es poden destruir, cal plantejar-se si es volen conservar les metadades electròni-

ques d'aquests documents. La pràctica més habitual en els arxius és destruir els documents juntament amb elements que en faciliten la cerca. Per exemple, quan es pugui destruir un conjunt de documents de proveïment, els arxius també destruirien els documents en paper, els documents electrònics i el sistema de cerca electrònica d'ambdós tipus de documents, la qual cosa significa que en la informació del sistema de gestió de documents electrònics només es localitzarien els documents electrònics i arxius en paper conservats. Els tribunals han d'adoptar aquest enfocament i, quan arribi la data d'eliminació dels documents electrònics del sistema, eliminar tant els documents com les metadades corresponents.

Proves

Sistemes de documents electrònics per a proves. Inclouen tant els sistemes de cerca com les bases de dades de proves documentals. Cal conservar tots els sistemes de documents electrònics propietat de les fiscalies, per exemple les bases de dades de proves, les còpies digitals de proves, els índexs de declaracions de testimonis i els índexs de documents obtinguts després d'acordar amb el propietari que no es faran servir públicament sense el seu permís.

Proves que no siguin objectes. Al TPII i al TPIR aquest tipus de proves (paper, fotografies) s'escaneja i es conserva electrònicament. Tanmateix, cal conservar els materials originals encara que s'hagin escanejat per si s'han de fer servir com a proves en el tribunal temporal o en algun altre.

En aquest apartat hi ha dos elements específics: els documents originals obtinguts d'administracions de la zona i els elements obtinguts d'acord amb les disposicions de confidencialitat indicades més amunt. Un cop finalitzats tots els judicis, els originals dels documents obtinguts de les administracions es poden tornar a l'administració d'origen i, als arxius del tribunal, se'n pot deixar una còpia oficial. Pel que fa als documents amb acord de confidencialitat, és probable que es tracti de còpies i els acords amb les institucions d'origen en controlin la difusió. En qualsevol cas, els arxius han de conservar les còpies.

Objectes i models a escala. A vegades els arxius conserven els objectes (inclosos models a escala) que es fan servir en casos importants, sobretot si els objectes tenen un valor educatiu o expositiu. Sense anar més lluny, els models a escala són una eina molt útil per explicar què va passar en un lloc concret. El tribunal té sota la seva custòdia objectes amb una càrrega emocional considerable, objectes que no en tenen i objectes duplicats.

Les Nacions Unides no disposen ni d'un espai d'exposició ni d'un programa educatiu associat, i encara que es creessin es faria molt lluny

dels Balcans, que és on tindrien més impacte. Donar els objectes a una sola institució generaria molta polèmica, i fins i tot podria posar les Nacions Unides en un compromís si els elements que ha cedit s'exhibeixen i interpreten de manera ofensiva per a algun col·lectiu.

És per això que és més segur que les Nacions Unides conservin la custòdia dels objectes del TPII, el TPIR i (si ho acorden les parts) el TESL. Els hereus poden sol·licitar que se'ls lliuri qualsevol objecte especialment vinculat a una persona, sol·licitud que es faria efectiva amb l'aprovació d'un jutge. En aquest cas, caldria fer una fotografia de l'objecte, afegir-lo a la base de dades per documentar-lo i anotar a la base de dades que l'objecte s'ha donat. La resta d'objectes es podria deixar a institucions organitzadores d'exposicions durant períodes amplis, però sempre compatibles amb la conservació de l'objecte; en aquest cas, l'ONU controlaria la interpretació que es dona a l'objecte en el context de l'exposició i els objectes haurien d'estar disponibles per al seu ús en futurs judicis.

Revisió dels processos administratius

La conservació definitiva a l'arxiu dels documents de judicis internacionals seria molt més senzilla si tant els tribunals com les Nacions Unides endeguessin immediatament diversos programes.

Directrius sobre els papers personals. Els tribunals han d'adoptar directrius clares sobre què són documents del tribunal com a institució i què són documents personals dels jutges i els empleats que aquestes persones es poden endur quan deixin de treballar per al tribunal. La decisió sobre què és personal i què no és un problema en els tres departaments dels tribunals, per la qual cosa cal elaborar un sol conjunt de directrius que cobreixi tot el tribunal o bé cada departament ha d'adoptar les seves pròpies directrius.

Hi ha materials personals (per exemple, les notes personals) que poden contenir informació confidencial sobre la feina del tribunal que no s'ha de revelar en un moment determinat. En aquest cas, una opció és identificar els materials com a personals, deixar-los sota la custòdia dels arxius judicials fins que la informació que contenen es pugui fer pública i llavors tornar-los a la persona corresponent o els seus hereus. Una altra possibilitat és que el tribunal i l'empleat que marxa arribin a un acord sobre l'emmagatzematge dels materials i el control que podran exercir sobre ell la pròpia persona o els seus hereus. I la tercera possibilitat és que la persona que deixa de treballar per al tribunal li lliuri els seus arxius.

Autoritzar sol·licituds de donacions. Uns hipotètics arxius judicials internacionals haurien de sol·licitar de manera sistemàtica la donació dels documents personals dels jutges, els fiscals, els investigadors internacionals i els empleats del tribunal. Hi ha qui ho consideraria una bona

solució per mantenir el control necessari sobre elements delicats, mentre que d'altres preferirien desfer els seus papers en altres ubicacions. Avui dia, les Nacions Unides no estan facultades per sol·licitar materials a persones o organitzacions externes, per la qual cosa cal atorgar-los aquesta facultat.

Control de la ubicació dels materials. Uns hipotètics arxius judicials internacionals haurien de mantenir una base de dades en què s'identifiquessin les ubicacions on s'han desfer els papers dels antics jutges, fiscals i empleats importants. Encara que una persona no vulgui deixar els seus documents personals als arxius, és útil saber on són, perquè d'aquesta manera els arxiviers poden encaminar els investigadors cap a les fonts i els diversos arxius on es conserven materials poden cooperar en projectes de descripció i revisió de l'accés.

Publicació de dictàmens. La creació d'un sistema internacional de publicació dels dictàmens dels tribunals permetria assegurar que els professionals puguin accedir fàcilment a les decisions. Els arxius dels tribunals poden conservar els dictàmens originals, però la publicació legal autoritzada resta fora de l'abast de l'activitat arxivística. A mesura que es creen tribunals, s'emeten més sentències i la memòria concreta de l'activitat de cada tribunal es difumina, per la qual cosa cada cop serà més important enregistrar els dictàmens de manera fiable i fàcilment accessible. No és realista esperar que el servei de consulta d'arxius cerqui, trobi i forneixi per sempre còpies dels dictàmens als professionals, sobretot si aquests darrers treballen en algun procediment amb terminis curts. La solució més adient és la publicació legal coordinada.

Ubicació

La qüestió més important és on s'ubicaran els arxius dels tribunals penals internacionals temporals. Els documents de totes les administracions són inalienables, i el mateix passa amb els de les Nacions Unides. Com que, d'acord amb els privilegis i les immunitats de les Nacions Unides, les instal·lacions de l'organització són inviolables, els arxius de les Nacions Unides estan més segurs quan es troben en les seves instal·lacions. Les Nacions Unides tenen la responsabilitat de trobar una ubicació segura per a la conservació dels documents dels tribunals penals internacionals temporals, que són documents de l'ONU amb una importància i una sensibilitat especials.

Uns hipotètics arxius d'aquest tipus haurien de fomentar la recerca, oferir un servei consistent i, sempre que sigui possible, conservar els recursos necessaris per preservar els documents i posar-los a l'abast del públic. A l'hora de decidir la ubicació dels arxius dels tribunals, pot ser útil pensar de quina manera la ubicació pot contribuir a assolir aquests objectius.

Foment de la recerca. Els usuaris potencials dels documents dels tribunals insten els funcionaris a desar els documents en una ubicació on es fomenti la recerca sobre jurisprudència internacional. Segons aquest usuaris potencials, seria bona idea conservar els documents en un sol lloc.

Hi ha arguments sòlids a favor de l'opció de col·locar els documents dels tribunals de Rwanda i Iugoslàvia en una sola ubicació: durant anys el fiscal fou el mateix, comparteixen tribunal d'apel·lació i, de la mateixa manera que aquests tribunals es van inspirar en els tribunals posteriors a la Segona Guerra Mundial, la seva jurisprudència és la base dels tribunals posteriors. A més, els seus fonaments legals són idèntics, els seus documents estan en els mateixos formats i els documents d'un tribunal permeten entendre la història i les pràctiques de l'altre.

En cas que les Nacions Unides vulguin conservar els documents originals del Tribunal Especial de Sierra Leone, sembla lògic desar-los al mateix lloc que els documents del TPIR, atès que moltes de les pràctiques del tribunal de Sierra Leone estaven inspirades en les del TPIR. I, si els documents del TPII, el TPIR i el TESL es troben en un sol lloc, sembla lògic emmagatzemar les còpies dels documents dels Panells Especials i la Unitat de Crims Greus de Timor Oriental pertanyents a l'ONU en la mateixa ubicació per tal que els especialistes en documents judicials dels arxius puguin gestionar les qüestions relacionades amb l'accés d'una manera coherent per als diversos conjunts de documents.

Administració coherent. Un dels principals problemes de la gestió de conjunts de documents delicats és la dificultat d'oferir un servei coherent. Cada víctima ha de ser tractada i obtenir els mateixos serveis, i cada periodista ha de tenir les mateixes opcions de recerca. Aquest objectiu ja és difícil d'assolir amb un sol corpus de documents, i la dificultat augmenta si els documents es troben en llocs molt diferents, atès que es corre el risc que els estàndards variïn i els usuaris (sobretot les víctimes) rebin un tractament desigual. Si es desen tots els documents en una mateixa ubicació, sota la gestió d'un mateix grup d'arxiviers i amb l'assessoria d'un mateix grup d'advocats, es redueix al mínim el risc que es reveli informació inadequada o que el servei de consulta no sigui coherent.

Conservació de recursos. Els arxius que han de conservar els documents dels tribunals han de disposar d'emmagatzematge especialitzat per a paper, materials electrònics, gravacions d'àudio, gravacions de vídeo, fotografies i objectes. Cadascun d'aquests tipus físics de documents exigeix condicions de conservació específiques. Cal controlar la temperatura i la humitat relativa a les zones d'emmagatzematge, a més de garantir unes condicions estables (per exemple, una alimentació elèctrica constant) per a la preservació a llarg termini dels documents i mantenir al mínim el nivell de pols al voltant de suports magnètics com les

cintes d'àudio, vídeo i dades. Si hi ha grans sistemes informàtics, calen sales específiques.

A més de les condicions especials de conservació, els documents del tribunal exigeixen un emmagatzematge especialment segur. Per a una bona part dels documents originals que es conservin com a arxius caldrà mantenir un nivell alt de seguretat durant dècades. Les cintes de vídeo i les gravacions d'àudio i transcripcions dels procediments existeixen en versions editades i no editades, i cal garantir la seguretat de la versió no editada. Els arxius dels fiscals, els investigadors, els advocats de la defensa i els secretaris judicials inclouen elements que poden ser perjudicials si es revelen abans d'hora. És per això que les instal·lacions arxivístiques on s'emmagatzemin tots aquests materials han de disposar de programes robustos de seguretat física i electrònica.

És vital que a les instal·lacions es duguin a terme controls coherents de l'electricitat, la temperatura i la humitat i s'apliquin règims de seguretat adequats. Si les Nacions Unides decidissin emmagatzemar els documents dels tribunals en dos, tres o més ubicacions, els costos per aquests serveis es duplicarien o triplicarien. De la mateixa manera, el servei de consulta d'aquests documents ha de tenir els mateixos empleats, les mateixes sales de consulta, els mateixos ordinadors i els mateixos reproductors de vídeo independentment dels documents. Per tant, és més rendible desar tots els documents dels tribunals en una sola ubicació que no pas en dues o més.

La Haia. La ubicació més popular entre els usuaris és la Haia. La pròpia ciutat s'anuncia com a «capital mundial de la pau i la justícia», atès que és la seu del Tribunal Permanent d'Arbitratge, el Tribunal Internacional de Justícia, l'Acadèmia de Dret Internacional, el Tribunal Penal Internacional, l'Organització per a la Prohibició de les Armes Químiques i l'Europol, a més del TPII. L'any 2005, l'alcalde de la ciutat va publicar un document sobre el paper de la Haia en el dret internacional en el qual esmentava la possibilitat d'esdevenir la seu d'un servei d'arxius judicials internacionals.

La Carnegie Foundation, que gestiona el Palau de la Pau de la Haia, també sembla interessada en la possibilitat de crear uns arxius judicials internacionals. Al palau hi ha els arxius del Tribunal Internacional de Justícia, el Tribunal Permanent de Justícia Internacional (el seu predecessor) i els documents del Tribunal Militar Internacional posterior a la Segona Guerra Mundial. A causa de la manca d'espai, alguns dels documents del palau s'han hagut d'emmagatzemar temporalment als Arxius Nacionals dels Països Baixos, i l'Assamblea General de les Nacions Unides acaba d'assignar fons per emprendre accions de conservació dels documents del Tribunal Militar Internacional. Si es creessin uns arxius judicials més moderns i conscients de les necessitats de l'usuari, podrien oferir serveis d'emmagatzematge i conservació com a mínim per als documents del Tribunal Militar Internacional i possiblement del Tribunal Internacional de Justícia.

El Tribunal Penal Internacional de la Haia també necessitarà instal·lacions d'emmagatzematge i serveis per als seus arxius judicials. El marc legal del TPI exclou la possibilitat de disposar d'un sol servei d'arxius que gestioni els documents de l'ONU i els del TPI, però a l'hora de planificar uns arxius judicials internacionals cal tenir en compte les necessitats d'emmagatzematge i servei a l'usuari que pot tenir el TPI en el futur. Les instal·lacions permanents dels arxius del TPI encara no s'han construït, per la qual cosa es poden harmonitzar els plans per crear uns arxius judicials internacionals que incloguin els arxius del TPI.

A part dels nombrosos tribunals que hi ha a la Haia, la ciutat és un centre d'excel·lència arxivística, atès que acull la seu de dues institucions arxivístiques de gran importància: els arxius nacionals dels Països Baixos i els arxius municipals de la Haia. L'Escola Arxivística dels Països Baixos, situada a Amsterdam, és una de les millors del món, per la qual cosa uns hipotètics arxius judicials situats a la Haia tindrien un gran nombre de candidats qualificats per dur a terme les tasques d'arxivística necessàries. A més, els Països Baixos tenen un conjunt ben desenvolupat de proveïdors d'arxius i serveis per contracte, amb la qual cosa una nova institució arxivística no tindria problemes de proveïment i suport tècnic.

En resum, tots els tribunals internacionals presents a la Haia necessiten emmagatzematge i serveis d'arxivística i la ciutat està interessada en esdevenir la seu d'uns arxius judicials internacionals. Si es conservessin els arxius del TPII a la Haia, s'evitarien les despeses d'enviar el corpus més gran d'arxius d'un tribunal temporal, els nous arxius podrien aprofitar els ordinadors i la resta d'equipament del TPII i la transició del tribunal als arxius successors es podria gestionar sense cap interrupció en el servei. Pel que fa als documents del TPIR i el TESL, costaria el mateix enviar-los a la Haia que a Nova York, i la ubicació en un mateix lloc dels documents dels tribunals internacionals facilitaria considerablement la recerca sobre el desenvolupament d'una jurisprudència internacional.

Accés mitjançant còpies i descripció

En cas que els documents dels tribunals s'ubiquin lluny de les seves seus i dels llocs on es van cometre els crims que jutgen, cal fer còpies dels documents disponibles públicament i desar-les en diverses institucions dels països corresponents. La realització de còpies és cara, però és una solució molt més barata que tenir diversos arxius funcionant en llocs diferents.

Un avantatge important per a les institucions que es quedin amb còpies dels documents és que les poden fer servir sense preocupar-se massa per la seva conservació, atès que, si una còpia pateix danys o es destrueix, sempre se'n pot fer una altra a partir dels originals que es conserven als arxius. Les còpies alliberen les institucions que les custodien

de totes les despeses de preservació que són imprescindibles per als originals. A més, es poden posar còpies de documents no restringits a disposició de tots els usuaris sense haver de preocupar-se sobre qüestions de seguretat ni revisar els documents abans de posar-los a disposició del públic. Finalment, l'ús de còpies permet evitar el problema de decidir quin país de la zona acollirà els arxius.

Els tribunals ja han fet públics molts documents, incloses les versions per a ús públic dels procediments, per la qual cosa les còpies ja existents poden satisfer moltes necessitats de recerca. Si, per exemple, es desen còpies de les cintes de vídeo i del lloc web del TPIR i el TESL en una o més institucions africanes, els usuaris de la zona (inclosos periodistes, grups de la comunitat i acadèmics) podran accedir-hi, de la mateixa manera que el projecte que estan duent a terme tres ONG balcàniques, consistent a copiar les cintes de vídeo per a ús públic del TPII, oferirà a les seves respectives comunitats recursos importants. Mantenir la informació que avui dia es troba disponible en els llocs web d'aquests tres tribunals en algun sistema electrònic públic permetria utilitzar grans quantitats d'informació des de qualsevol lloc del món, de la qual cosa es beneficiarien sobretot els usuaris acadèmics. A més, si la comunitat internacional establís un sistema regular de publicació de dictàmens dels tribunals internacionals i els tribunals híbrids, aquesta forma de duplicació satisfaria un altre grup d'usuaris.

No obstant això, la conservació de còpies no satisfaria les persones que han d'accedir a informació que està classificada (per exemple informació necessària per a apel·lacions o per continuar el litigi) ni als acadèmics que volen analitzar en profunditat les pràctiques legals o els processos històrics. Dit d'una altra manera, aquests dos col·lectius continuarien necessitant accedir als documents originals.

El lliurament de documents originals a aquests usuaris es pot dur a terme de diverses maneres. Si un sol·licitant vol veure un dossier concret, per exemple un dossier sobre ell mateix, normalment els arxius farien la còpia corresponent i la hi enviarien. Aquestes còpies es poden fer en paper i enviar-se a través d'un servei de lliurament segur o bé electrònicament ja sigui al sol·licitant, a la persona que aquest hagi designat o, si la transmissió no és segura, a una oficina de les Nacions Unides al país de residència del sol·licitant. En altres paraules, hi ha moltes opcions que no obliguen la persona a desplaçar-se fins als arxius per veure només uns quants elements d'un corpus de documents, si bé els investigadors (sobretot acadèmics) que vulguin fer una recerca sistemàtica en un gran corpus de documents sí que ho hauran de fer. Hi ha arxius que ofereixen ajuts al desplaçament per tal de reduir les despeses de les visites de recerca, de manera que uns hipotètics arxius dels tribunals penals internacionals podrien discutir amb els donants la possibilitat de crear un concurs d'ajuts al desplaçament.

La descripció dels documents és una part fonamental del procés d'accés. Com millor sigui la descripció, més fàcil serà per als usuaris

indicar des de la distància quins documents volen veure i sol·licitar-ne còpies. A més, la descripció satisfà les necessitats de les persones que volen saber on són els documents i que estan en un lloc segur, però que no tenen una necessitat immediata de veure'ls. Els arxius dels tribunals penals internacionals temporals necessiten un programa de descripció sòlid que permeti posar la informació sobre els documents a l'abast del públic.

En resum, l'existència d'un programa de duplicació dels documents disponibles públicament i de conservació de les còpies en institucions dels països afectats és un element clau per a la creació d'uns arxius judicials internacionals únics. Aquesta iniciativa hauria d'anar acompanyada d'una tasca prolongada de descripció que posi la informació sobre els documents a l'abast del públic i li permeti sol·licitar còpies dels documents que vulgui veure.

Conclusió

Els Panells Especials i la Unitat de Crims Seriosos de Timor Oriental ja no existeixen, el Tribunal Especial per a Sierra Leone deixarà d'existir a mitjan 2007³, s'espera que les negociacions finals sobre l'estatus de Kosovo comencin a la tardor del 2005⁴ i el TPII i el TPIR desapareixeran l'any 2010. Atès que per preparar unes instal·lacions d'arxivatge adequades per emmagatzemar documents delicats cal força temps, és l'hora de decidir què es farà amb els documents de tots aquests organismes.

Les Nacions Unides han d'assumir la seva responsabilitat i endegar un centre d'arxius judicials internacionals. Les instal·lacions arxivístiques de les Nacions Unides tant a Nova York com a Ginebra no tenen espai per a aquests documents, empleats per ocupar-se'n ni el finançament necessari per gestionar-los i conservar-los.

Si es construïssin unes instal·lacions específiques per a aquests arxius, la plantilla d'aquestes instal·lacions, formada per advocats i arxiviers, podria gestionar-los de manera coherent i aplicar les mateixes normes d'accés independentment del tribunal d'origen. A més, la construcció d'una instal·lació única permetria disposar d'una sala de recerca, un programa de descripció i organització, un sistema de seguretat i un personal de suport informàtic comuns.

Les Nacions Unides han de començar a parlar amb la ciutat de la Haia, el Govern dels Països Baixos i la Carnegie Foundation de la possibilitat de crear uns arxius judicials internacionals a la Haia. A més, cal preguntar als donants internacionals (ja siguin organitzacions governamentals o no) quins recursos podrien oferir per a la construcció de les instal·lacions i, el més important, la gestió permanent d'una plantilla i el manteniment continuat del programa.

Mentrestant, les Nacions Unides han de planificar un programa de còpies i descripcions adequat a les necessitats de recerca dels països

afectats. Aquest programa, que es pot endegar immediatament, seria una bona oportunitat per a les Nacions Unides de treballar en col·laboració amb les institucions de les regions afectades.

Endegar uns arxius judicials és una tasca important. Es tracta de la conseqüència inevitable d'un esdeveniment històric: la creació de tribunals de crims de guerra per part de les Nacions Unides. A mesura que les organitzacions desenvolupen les seves activitats, van creant documents, i les organitzacions amb una importància històrica creen documents amb valor històric. És per això que la comunitat internacional només té una opció: conservar, protegir i posar a disposició del públic els documents del tribunals penals internacionals temporals. Es tracta de conservar els documents perquè es puguin fer servir tant avui (per a fins primaris) com demà (per a fins de recerca que encara no podem ni tan sols imaginar). L'objectiu és ben clar. Tal i com va escriure la fiscal del TPII Louise Arbour: «Si explotem tot el potencial dels judicis penals pels crims de guerra, ho hem de fer per castigar i per dissuadir, però el més important és que ens serveixin per entendre». Els arxius –és a dir, els documents del procés judicial internacional que tenen un valor permanent– ens permeten assolir aquesta comprensió.

Notes

1. El 17 de febrer de 2008, el Parlament de Kosovo va aprovar la declaració d'independència unilateral respecte de Sèrbia, en un procés que va rebre el suport dels Estats Units d'Amèrica i de la majoria de països de la Unió Europea.
2. A l'abril de 2009 aquest Tribunal Especial per a Sierra Leone va dictar sentències condemnatòries per crims de guerra, terrorisme, assassinat, segrest i ús de nens soldats, contra antics comandants del Front Revolucionari Unit.
3. Tal com s'indica a la nota número 2, a la primavera de l'any 2009 aquest Tribunal era actiu i va dictar sentències.
4. Veure nota número 1.

Resumen

En este artículo, que corresponde a la versión reducida de un informe que hizo la autora para *el Us Institute of Peace*, se examinan los retos que plantea la gestión de los documentos creados y recibidos por cinco tribunales penales internacionales temporales, los valores primarios y secundarios en relación a sus usuarios, el status legal de la documentación de los diferentes tribunales, la evaluación sistemática de las series y tipologías documentales muy diversas para poder discriminar qué documentos hay que eliminar y cuáles se tienen que conservar, y en qué institución de archivo o país se tienen que custodiar para garantizar su correcta conservación y difusión.

Résumé

Dans cet article, version réduite d'un rapport qu'elle a rédigé pour le United States Institute of Peace, l'auteur examine les défis que pose la gestion des documents créés et reçus par cinq tribunaux correctionnels internationaux temporaires, les valeurs primaires et secondaires en relation avec leurs utilisateurs, le statut légal de la documentation des différents tribunaux, l'évaluation systématique de séries et typologies documentaires très diverses afin de déterminer quels documents supprimer et quels autres conserver, et dans quelle institution d'archives ils doivent l'être pour garantir qu'ils seront bien conservés et diffusés.

Summary

This article – a shortened version of a report the author drew up for the US Institute of Peace – examines the challenges raised by managing the documents issued and received by five temporary international criminal courts, the primary and secondary values in relation to the users of records, the legal status of the documentation of the various courts, systematic evaluation of the very diverse documentary series and typologies in order to be able to distinguish documents that should be removed from ones that have to be retained, as well as the archiving institution or country that has to keep custody of them in order to ensure their proper conservation and dissemination.